

Вставні слова і речення

Вставні слова і речення виражають особисте ставлення мовця до висловлюваної ним думки.

Вставні слова і речення не несуть нової інформації, вони лише певним чином оцінюють, уточнюють основне повідомлення. Наприклад, маємо інформацію: *Буде дощ*. За допомогою вставних слів і речень цій інформації, не змінюючи її, можна надати різних відтінків:

1. *Безумовно, буде дощ.*
2. *Здається, буде дощ.*
3. *Кажуть, буде дощ.*
4. *На жаль, буде дощ.*
5. *Майте на увазі, буде дощ.*
6. *Отже, буде дощ.*

У реченні вставні слова і речення:

- 1) виражають упевненість або неупевненість у тому, що повідомляється: *безумовно, безперечно, звісно, звичайно, справді, і справді, само собою зрозуміло, розуміється, певна річ, ясна річ, правду кажучи, сказати по правді, признатися, ніде правди діти, щоправда, смію запевнити, слово честі, я знаю, я певен, мабуть, може, а може, можливо, певно, напевно, очевидно, видно, здається, ймовірно, бува, сподіваюся, можна сказати, треба гадати, припустімо тощо;*
- 2) вказують на джерело повідомлення: *кажуть, як кажуть, каже, мовляв, повідомляють, за висловом..., за вченням..., на думку..., на мою думку, гадаю, по-моєму, по-вашому, пам'ятаю, чую, бачу тощо;*
- 3) виражають задоволення чи незадоволення мовця: *на щастя, на диво, на радість, на жаль, на сором, як на зло, як на лихо, як на гріх, нівроку, соромно казати, чого доброго, хвалити долю, нарешті тощо;*

4) привертають, активізують увагу співрозмовника: *чуєте, чуєш, знаєте, бач, бачите, погодьтесь, уявіть собі, майте на увазі, зверніть увагу, прошу вас, даруйте на слові, пробачте, між нами кажучи* тощо;

5) вказують на порядок думок, зв'язок між ними, спосіб висловлення їх: *по-перше, по-друге, нарешті, з одного боку, з другого боку, до речі, між іншим, крім того, а крім того, навпаки, отже, а отже, значить, таким чином, виявляється, власне (кажучи), наприклад, зокрема, взагалі, зрештою, так би мовити, одне слово, словом, коротше кажучи, повторюю* тощо.

Вставні слова і речення не є членами речення, тобто не відповідають на жодне питання в реченні.

Вставні слова і речення в усній мові не завжди виділяються паузами, але на письмі обов'язково відокремлюються парними комами, рідше — тире.

Вставлені слова і речення

Вставлені слова і речення вносять у речення побіжну чи додаткову інформацію. Вставлені слова і речення виділяють комами, тире, дужками.

У вставлених реченнях розділові знаки ставляться відповідно до загальних правил. У кінці їх крапка не ставиться, але може стояти знак оклику або знак питання.

Якщо вставлене речення вимовляється майже таким тоном, як і основне, то воно виділяється з обох боків комами.

1. *Звали нашого діда, **як я вже потім довідався**, Семеном.* (О. Довженко.)

Якщо вставлені слова чи речення вимовляються підвищеним тоном, то вони виділяються з обох боків тире.

1. *Є ж люди на землі, — **а то б не варто й жити**, — що крізь щоденний труд уміють і любити, і усміхатися, і мислити, й шукать.* (М. Рильський.)

2. *В щирім серці, в чесних грудях — **вірю, знаю!** — квіти є!* (В. Симоненко.)

Найчастіше вставлені слова чи речення вимовляються пониженим тоном. Тоді вони виділяються дужками.

1. *Далеко-далеко (**те знають хіба що лелеки**) розкидала доля киптарики і сіряки.* (Б. Олійник.)

2. У затінках попід гіркою ліщиною (**рибалки тут щоосені вудлища собі ріжуть**) прозоро-зелені шпичаки конвалій, кропива з-під торішнього листя пнеться (Григір Тютюнник.)

Вставні і вставлені слова, словосполучення й речення

1. Зв'язок між думками виражає вставне слово в реченні (розділові знаки пропущено)

А Я знаю село повірте зовсім не з книг і викривлених фільмів з яких ніколи правди не дізнаєшся.

Б Як ми вже знаємо по дорозі з Харкова Гребінка зупинився в Кременчуці й захоплювався там грою російського актора Мартинова.

В Це тільки степ їхній щовесни оновлюється навіть після чорної бурі яскраво зацвітає дикими тюльпанами.

Г У кіномистецтві зробив Довженко найбільше кіномитцем він був так би мовити природженим.

Д Повітря в горах дуже прозоре отже і видимість тут стала набагато краща ніж на рівнині.

2. Вказівку на джерело інформації виражає вставне слово в реченні (розділові знаки пропущено)

А Чужа душа то кажуть темний ліс.

Б На диво птахи ще не відлітали у вирій.

В Без сумніву і ми не в тім'я биті.

Г Мабуть сонця сьогодні буде мало.

Д Отже червень починаються канікули!

3. НЕ Є вставним видалене слово в реченні (розділові знаки пропущено)

А *На щастя* злива вже вщухала а крізь хмари пробивалося сонце.

Б *На щастя* потяг було затримано через технічні проблеми.

В Усі іспити сестра *на щастя* склала на високі бали.

Г Відчиняли люди широко ворота поливали *на щастя* дорогу.

Д Поки працювали в полі дощу *на щастя* не було.

4. Двома вставними словами ускладнено речення (розділові знаки пропущено).

А Ріка звичайно не *Егейське море* котре походить звісно від «еге».

Б Трава в полі як там кажуть аж шумить лізучи із землі.

В На жаль тут не було ніяких сумнівів донька не повернеться.

Г У кожному ділі є свої майстри і своє так би мовити натхнення.

Д Словом були ми схвильовані й ентузіазм усе-таки в нас бував.

5. **Вставним словом ускладнено речення (розділові знаки пропущено.)**
А Біліло небо білястим здавалося тонко вібруюче повітря.
Б Тиша стояла якась неспокійна а світле безмежжя здавалось крихким.
В Раптом земля затряслась і ось-ось здавалось будинки заваляться.
Г Нам здавалося наче з дерев сиплеться золотий дощ осені.
Д Раніше озеро здавалося безмежним сьогодні ж бачу озерце.
6. **Вставним словом ускладнено речення (розділові знаки пропущено.)**
А Вітер дужчав принаймні очерет шумів так що заглушив навіть думки.
Б Як не гуляла війна по висоті проте не все ще спалила.
В У ці дні в шкалах панує тиша адже канікули настали.
Г На думку професора посилається більшість викладачів.
Д Можливо блискавиць крило ці горді коси заплело?
7. **Після виділеного слова треба поставити кому в реченні (розділові знаки пропущено).**
А Сьогодні ранок ще холодний **а** втім надій на теплий день не полишаю.
Б **А** може щастя вже шукати нам не треба? Воно навколо нас.
В Невдача ніскільки його не змінила **а** навпаки він став ще міцнішим.
Г Відступати нам по-перше пізно **а** по-друге немає підстав.
Д Сорок літ сплигло за видноколом **а** здається ніби ще й не жив.
8. **Якщо вписати на місці крапок слово *може*, то ускладненим стане речення.**
А Наш тренер... Дніпро перепливати.
Б ... весна вже настала?
В Кожен ... мріяти про велике.
Г ... орел здійнятись вище хмар?
Д Україна ... знову перемогти.

9. Правильно поставлено розділові знаки в реченні.

- А Вже почалось, мабуть, майбутнє, оце либонь вже почалось.
- Б Вже почалось мабуть майбутнє, оце, либонь, вже почалось.
- В Вже почалось, мабуть, майбутнє, оце либонь, вже почалось.
- Г Вже почалось, мабуть, майбутнє, оце, либонь, вже почалось.
- Д Вже почалось, мабуть майбутнє, оце, либонь, вже почалось.

10. Виділене слово є вставним у реченні (розділові знаки пропущено).

- А Мар'яна невдоволено хитнула головою *проте* взяла зі столу сорочку.
- Б Хоч до вокзалу було й недалеко *проте* я поспішив сісти до авто й приїхати.
- В Гори нібито стояли поруч *проте* до них іти довелося більше як дві доби.
- Г Очі вже не служили і навіть окуляри не помагали *проте* він не кидав своєї роботи.
- Д Народу були зав'язані очі а він *проте* повертав обличчя туди де рокотали грізні струни Тараса Шевченка.

11. Пунктуаційну помилку допущено в реченні.

- А Іван Франко, як відомо, знав чотирнадцять європейських мов.
- Б Довженко-оповідач, здається мені, перевершував Довженка-художника.
- В Хлопець я молодий і, на думку багатьох дівчат, навіть, симпатичний.
- Г Вже, сказати правду, і я немолода, але ж і дячиха красуня — нічого сказати!
- Д Привикне, кажуть, собака за возом бігти, то й за саннями побіжить.

12. Правильно поставлено розділові знаки в реченні.

- А Горе, кажуть за горе чіпляється.
- Б Товариш, видно: не зрозумів жарту.
- В Життя (кажуть) прожити — не поле перейти.
- Г І от, нарешті, засиніли Дніпропетровщини лани.
- Д Кожен має посадити в житті, принаймні, одне дерево.

13. Вставлену конструкцію вжито в реченні (розділові знаки пропущено).

А Розповіді й новелетки із книги «Вечірні розмови» як на мою думку мають подвійну цінність.

Б Я згадав і цей може незначний епізод бо здається мені в ньому проступає вдача Максима Тадейовича.

В Погляньмо будь ласка як Максим Тадейович немов той скульптор словами ліпить характеристику Олександра Довженка.

Г Улітку під вербою біля хати як добре що скінчилася зима княгиня почала дітей навчати.

Д Чисте небо не налягало на гори а навпаки своєю високою легкою синявою довершувало гармонійно доповнювало їх.

14. Вставну конструкцію вжито в реченні (розділові знаки пропущено).

А Свист з неймовірною швидкістю наближався летів як здавалося Чернишеві прямо на нього.

Б За вікном згори було видно шуміло вирувало залите сонцем місто.

В А я грішний завжди хочу бачити в людському труді гра акторська це великий труд тільки хороше.

Г Ще зовсім недавно просто здається вчора було стояли ми з нею під нашою вишнею.

Д Цвітуть каштани все життя одним і тим же цвітом а ми і в цьому зміст життя пишніше кожним літом.

15. Правильно поставлено розділові знаки в реченні.

А Чи справді так було, чи може хто збрехав (хто ворогів не мав), а все-таки катюзі, як кажуть, буде по заслuzі.

Б Чи справді так було, чи може, хто збрехав (хто ворогів не мав), а все-таки катюзі, як кажуть, буде по заслuzі.

В Чи справді так було, чи, може, хто збрехав (хто ворогів не мав), а все-таки катюзі, як кажуть, буде по заслuzі.

Г Чи справді так було, чи, може, хто збрехав, хто ворогів не мав, а все-таки катюзі, як кажуть, буде по заслuzі.

Д Чи справді так було чи, може, хто збрехав (хто ворогів не мав), а все-таки катюзі, як кажуть, буде по заслuzі.